

Universiteit
Leiden
The Netherlands

The cognitive World of Swedish Security Elites

Baehr, P.R.

Citation

Baehr, P. R. (1979). The cognitive World of Swedish Security Elites. *Acta Politica*, 14: 1979(2), 262-265.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452001>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452001>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

drage van Boyd, noch in de rest van het boek wordt evenwel aandacht geschonken aan het territoriale karakter van nationale machtsstelsels en aan de afbakeningsproblemen die hieruit voortvloeien.

Ook deel II van het boek, waarin enkele instrumenten van buitenlands beleid worden behandeld, bevat geen verrassingen: bekende auteurs vatten bekende opvattingen samen. K. J. Holsti schrijft over diplomatie, en steunt hierbij sterk op het inleidend handboek dat hij eerder publiceerde; O. Holsti bespreekt het alliantiever-schijnsel, terwijl Knorr het militaire beleid uit de boeken doet. Dit deel bevat voorts een slecht doordacht hoofdstuk over 'cultural diplomacy' van Soedjatmoko en Thomson.

De bijdragen over regio vind ik teleurstellend. Slechts sporadisch worden kenmerken van regio als geheel in verband gebracht met de buitenlandse politiek van staten, of met andere kenmerken van de regio. Veeleer worden de staten in de regio dan de regio als zodanig besproken.

Van de bijdragen over het wereldstelsel als geheel noem ik er slechts twee: de bijdrage van Morse over 'interdependence' van het wereldstelsel, en de verhandeling van Snyder over de orde van het statenstelsel in de vorm van bi- en multipolariteit. Morse behandelt de verschillende vormen van (lots)verbondenheid, nl. 'strategic interdependence' en 'systematic interdependence'. Volgens Morse werd in de literatuur over internationale politiek de term 'interdependence' voor het eerst gebruikt door de fysiocraten en de opkomende bourgeoisie. De term vatte hun kritiek samen op de mercantilisten, en bracht de liberale idee tot uitdrukking dat ook in internationaal verband individuele vrijheid verenigbaar is met orde. Hij schenkt in dit verband tevens aandacht aan de realistische kritiek op dit idee aan de hand van Carr en List. De auteur waarschuwt uitdrukkelijk tegen de optimistische verwachting, die ook in een deel van de literatuur over integratie is terug te vinden, dat een groeiende lotsverbondenheid tussen staten een remedie vormt tegen inter-nationale conflicten:

'Indeed, one of the great gaps in contemporary international relations theory is precisely in this realm. It is simply not known what forms of political or economic organization are compatible with different levels of interdependence in international society.'

De bijdrage van Snyder handelt overwegend over bi- en multipolariteit, en het effect van deze structuren op crisisgedrag en alliantievorming. De auteur gaat tevens uitvoerig in op het effect van atoomwapens op crisisgedrag.

De belangwekkende bijdragen van Morse en Snyder verhullen evenwel niet dat ook in dit deel van het boek de behandeling van problemen strikt conventioneel van aard is. Opvallend afwezig in dat deel van het boek zijn analyses van het internationale stelsel waarin over staten of regio geaggregeerde grootheden worden gebruikt als basis voor in de toekomst te verwachten veranderingen; eveneens ontbreekt elk normatief perspectief op deze veranderingen en hun stuurbaarheid.

H. Houweling

Thomas G. Hart, *The Cognitive World of Swedish Security Elites*. Stockholm etc.: Esselte Studium, 1976 - xv, 227 pp.

De studie van Hart, medewerker van het Zweeds Instituut voor Internationale Zaken, behoort tot een groeiend aantal publicaties waarin de rol en betekenis van

'elites' op het terrein van de buitenlandse politiek en de nationale veiligheid wordt onderzocht. Eerder schreef Hveem over de Noorse buitenlandse politieke elite en hield Cohen zich bezig met de beleidsmakers in het Amerikaanse State Department.¹ In eigen land verscheen onlangs de studie van de interuniversitaire studie-groep naar de rol van de buitenlandse politieke elite in Nederland.²

Het onderwerp van studie vertoont in de genoemde gevallen veelal grote overeenkomst, maar er blijken nogal grote verschillen te bestaan in de wijze van aanpak van dat onderwerp. Met name de wijze waarop het begrip 'politieke elite' wordt ge-operationaliseerd verschilt nogal sterk. Hart, die het onderzoek samen met één medewerker, met behulp van mondelinge interviews verrichtte, heeft zich beperkt tot het interviewen van ca. 80 leden van de Zweedse 'security elite', verdeeld over de volgende vier categorieën:

— *politici*, te weten ministers, leiders van politieke partijen, vooraanstaande leden van parlementaire commissies, hoge politieke adviseurs in de ministeries van defensie en buitenlandse zaken en andere vooraanstaande parlementariërs en voor-malige leden van adviescommissies;

— *ambtenaren en militairen* van de ministeries van defensie en buitenlandse zaken, het nationale onderzoeksbureau voor defensie-aangelegenheden, de staven van leger, marine en luchtmacht en medewerkers van een aantal instellingen die zich speciaal bezighouden met onderzoek op het terrein van nationale veiligheid en defensie;

— *wetenschappelijke onderzoekers*, waaronder hoogleraren en andere universitaire docenten op het terrein van de internationale betrekkingen of verwante gebieden en andere onderzoekers die gepubliceerd hebben op het terrein van de nationale veiligheid en defensie;

— *journalisten*, waaronder de hoofdredacteuren en politieke redacteuren van de voornaamste Zweedse dagbladen, de buitenlandse politieke deskundigen van de Zweedse staatsomroep en andere bekende publicisten.

Van de 82 respondenten blijken 73 antwoord te hebben gegeven op alle gestelde vragen. Deze groep van 73 omvat 16 politici, 19 ambtenaren, 20 academici en 18 journalisten. De schrijver geeft niet precies aan hoe hij te werk is gegaan in zijn selectie van de genoemde 73 personen. (Hij verklaart dat op grond van het beperkte aantal personen en de toegezegde anonimiteit.) Zo is het niet helemaal duidelijk hoe representatief de door hem onderzochte personen zijn voor het totaal van de Zweedse 'veiligheidselite'. Hart schat zelf dat de totale elite ongeveer een-derde groter is dan het aantal door hem geïnterviewde personen (p. 23, n. 17), maar hij geeft niet aan of de houdingen van de door hem onderzochte groep al dan niet zouden verschillen van het universum. Zelf beschouwt hij de door hem onderzochte groep als 'neither sample nor universe, but more universe than sample' (p. 23). Met andere woorden: Hart heeft een aantal personen gesproken, die een belangrijke rol spelen in het bepalen van het Zweedse veiligheidsbeleid. De lezer blijft echter in het ongewisse over de vraag welk *deel* van de veiligheidselite hij gesproken heeft.

De auteur lijkt zich over het algemeen wel bewust te zijn van de beperkingen van de opzet van zijn studie en formuleert zijn conclusies voorzichtig en nauwkeurig. Alleen het berekenen van percentages over de verschillende door hem geïnterviewde kleine groepen doet enigszins merkwaardig aan. Percentages uitrekenen van groepen waar 100% = 16, 19, 20 en 18 is overbodig en zelfs enigszins misleidend. De absolute getallen zijn in dergelijke gevallen te prefereren.

Achtereenvolgens behandelt Hart de beleidsvoorkeuren van zijn respondenten, hun standpunt ten aanzien van de noodzaak en wenselijkheid van wetenschappelijk onderzoek, hun fundamentele houdingen ('belief systems') ten aanzien van oorlogs- en vredesproblemen en de archetypen, die kunnen worden onderscheiden binnen de Zweedse veiligheidselite. Veel van de vragen en antwoorden laten zich goed vergelijken met de resultaten die verkregen zijn uit het eerder genoemde onderzoek naar de houdingen van de Nederlandse buitenlandse politieke elite. Zo komt bij Hart bijvoorbeeld een vraag voor naar welke gebeurtenissen binnen de internationale betrekkingen de respondent, in de jaren dat hij zich actief bezighield met dit terrein, als de meest belangrijke beschouwt. Hoog scoorden hier de Vietnamese oorlog en de Cubacrisis. In het Nederlandse onderzoek komt een vergelijkbare vraag voor, zij het dat deze niet zo uitdrukkelijk verwijst naar gebeurtenissen tijdens de carrière van de respondent: 'Kunt U zeggen welke internationale politieke gebeurtenis het meest van invloed is geweest op uw opvattingen ten aanzien van de internationale politiek?' Hier scoorde de Tweede Wereldoorlog het hoogst (44 %), gevolgd door de oorlog in Vietnam (15 %) en de gebeurtenissen in Tsechoslowakije in 1968 (8 %). Het is duidelijk dat de aard van de vraagstelling en wellicht de leeftijd van de respondenten belangrijke verklaringsgronden geven voor de gevonden verschillen. Evenzeer boeiend vergelijkingsmateriaal leveren de vragen naar de 'belief systems' van de respondenten, waarvoor de Nederlandse situatie door Van Staten in zijn proefschrift al eerder interessant materiaal werd vergaard.³

Op een vraag naar de voorspellende waarde van buitenlands politieke doctrines blijkt de Zweedse veiligheidselite voornamelijk iets te zien in de *eigen* doctrines. Terwijl slechts geringe percentages van de respondenten (minder dan 3 %) enige voorspellende waarde toekennen aan de doctrine van vreedzame coëxistentie, de Breshnev doctrine, de Nixon doctrine en de Monroe doctrine, blijken niet minder dan 25 % van de respondenten wel voorspellende waarde toe te kennen aan de Zweedse doctrine van non-alliantie (p. 123). Er kan hier sprake zijn van een zekere mate van overschatting van het belang en de aard van het eigen werk die bij de Nederlandse buitenlands politieke elite, gezien de resultaten van het geciteerde onderzoek, ook naar voren blijkt te komen.

Interessant zijn ook de passages waar Hart o.a. de door Allison en door Waltz ontwikkelde theoretische concepties toepast op de Zweedse situatie. De Zweedse veiligheidselite blijkt sterk te denken in termen van 'model I' van Allison, waarbij regeringen worden gezien als unitaire actors. Niet minder dan 77 % van de respondenten interpreteerden de beslissing van de Amerikaanse regering de militairen terug te trekken uit Vietnam in termen van dit rationale model. Een ander interessant resultaat van het onderzoek is dat 68 % van de respondenten aangaf te eniger tijd een fundamentele verandering van houding ('agonizing reappraisal') ten aanzien van vragen van geschiedenis of internationale betrekkingen te hebben ondergaan (p. 142). Hoewel men weinig kon bogen op het doen van goede voorspellingen ten aanzien van ontwikkelingen in de internationale politiek in het verleden, was men over het algemeen bereid tot het aangeven van te verwachten ontwikkelingen in de toekomst.

Al met al geeft Hart's studie een interessant beeld van de opvattingen die leven bij degenen die het Zweedse defensiebeleid maken en degenen die het willen beïnvloeden. Het is zeker de moeite waard de resultaten van deze studie te vergelijken bijvoorbeeld met de in deze bespreking genoemde studies van beleidselites in andere landen.

Noten

- 1 Helge Hveem, *International Relations and World Images: A Study of Norwegian Foreign Policy Elites* (Oslo: Universitetsforlaget, 1972).
Bernard C. Cohen, *The Public's Impact on Foreign Policy*, (Boston: Little, Brown & Co, 1973).
- 2 *Elite en Buitenlandse Politiek in Nederland*, ('s-Gravenhage: Staatsuitgeverij, 1978).
- 3 A. van Staden, *Een Trouwe Bondgenoot: Nederland en het Atlantisch Bondgenootschap*, (Anthos, 1974).

P. R. Baehr

Paul ten Have, *Sociologisch veldonderzoek*, uitgeverij Boom Meppel, Amsterdam, 1977, 121 pagina's.

Lange tijd heeft in de nederlandse sociologie in hoofdzaak de nadruk gelegen op de zogeheten 'kwantitatieve' benadering van de sociale werkelijkheid. De laatste jaren is er een hernieuwde aandacht ontstaan voor de kwalitatieve benadering. Tegenover de 'hardere' objectievere en meer wetenschappelijke resultaten van het kwantitatieve onderzoek wordt 'zachter' en subjectiever onderzoek geplaatst, waarin met name expliciet de kwaliteit en de stellingname van de onderzoeker in hun effect op het object van onderzoek in beschouwing worden genomen.

Bij uitgeverij Boom zijn recentelijk twee publicaties verschenen op het terrein van het kwalitatieve onderzoek: 'Anders bekeken. Wet en werkelijkheid in sociaal onderzoek' onder redactie van Lodewijk Brunt en 'Sociologisch veldonderzoek' van Paul ten Have.

'Anders bekeken' bevat een serie artikelen over kwalitatieve vormen van sociaal-wetenschappelijk onderzoek die eerder in Intermediair zijn verschenen. Het zijn vooral vanuit de praktijk van het onderzoek geschreven artikelen. Het boek is dan ook prettig leesbaar en behandelt interessante onderzoeksonderwerpen. Niet of nauwelijks wordt echter ingegaan op de werkwijze van het kwalitatieve onderzoek en op de specifieke problemen die daarbij rijzen. Evenmin worden meer wetenschapstheoretische vraagstukken over het onderscheid tussen kwalitatief en kwantitatief onderzoek aan de orde gesteld.

Paul ten Have gaat in zijn boekje 'Sociologisch veldonderzoek' in op belangrijke problemen van kwalitatief veldonderzoek, met name de relatie tussen onderzoeker en onderzochten en de problemen die bij observatie en analyse naar voren komen. Sociologisch veldonderzoek wordt door ten Have gedefinieerd als: 'een bijzondere stijl van sociaal-wetenschappelijk onderzoek waarin men via een intensieve en vaak langdurige omgang met de onderzochte personen en groepen materiaal probeert te verzamelen voor een begrijpende analyse van hun sociale leven' (p. 5). Een nadere definiëring van kwalitatief onderzoek ontbreekt, als model van onderzoek dient de participerende observatie.

Genoemd onderzoek brengt diverse problemen met zich mee. In vijf achtereenvolgende hoofdstukken worden deze besproken: problemen van veldonderzoek, problemen van relatie, problemen van observatie, problemen van analyse en problemen van de onderzoeker.

Als doel van kwalitatief onderzoek ziet ten Have in eerste instantie het maken van informatieve verslagen over datgene wat men in het veld heeft waargenomen,